

Bacheloroppgave

ADM650 Jus og administrasjon

**Fra bygd til by - blir lille Ørskog slukt av nye Ålesund?
En studie av sammenslåing rundt nye Ålesund**

Martine Bjermeland Opsal

Totalt antall sider inkludert forside: 37

Molde, 14.05.19

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å <u>betrakte som fusk</u> og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Ingunn Gjerde

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 14.05.19

Forord

Denne oppgaven ble skrevet som en avsluttende oppgave i jus og administrasjon ved Høgskolen i Molde. Temaet ble valgt på bakgrunn av at jeg selv er utflytter fra Ørskog. Kommunesammenslåingsprosessen av min hjemkommune og Ålesund ble naturlig et interessant tema som jeg ønsket å se nærmere på. Jeg ønsket spesielt å se på om kommunesammenslåingen kunne føre til at flere flyttet til Ørskog.

Kommunesammenslåing er en prosess som pågår, og som skal bli realisert 1.januar 2020. Vi befinner oss derfor helt i sluttfasen av reformen. Å skrive denne oppgaven har vært utrolig lærerikt og interessant, og ført til at jeg har fått en helt annen forståelse for prosessen.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Ingunn Gjerde for gode tilbakemeldinger og ideer, og konstruktiv kritikk.

Martine Bjermeland Opsal

14.05.19

Innhold

1.0	Innledning	1
1.1	Tema og bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Innledning	1
1.3	Proessen	2
1.4	Problemstilling	4
1.5	Hva har Ålesund bidratt med	4
2.0	Mål	5
3.0	Teori	5
3.1	Tidligere forskning	6
4.0	Metode	7
4.1	Case studie	8
4.2	Dokumentanalyse	8
5.0	Erfaringer fra tidligere	10
5.1	Sterk sentralisering til storby	10
5.2	Årsaker til sentralisering	11
5.3	Erfaringer	13
5.4	Hvorfor flytter man til og fra bygdene?	15
6.0	Resultat, drøfting og analyse	16
6.1	Hvordan har Ørskog posisjonert seg i prosessen	17
6.2	Få unge til å bosette seg på bygda	19
6.3	Vil sammenslåingen bidra til økt tilflytting til Ørskog?	21
7.0	Avslutning og konklusjon	24
8.0	Litteraturliste	26

1.1 Tema

Bakgrunn for valg av oppgave er kommunereformen. Den har skapt et enormt engasjement, og blir en realitet 1.januar 2020. Gjennom flere år har vi opplevd en økende sentralisering i Norge. Byene vokser på bekostning av distriktene, og bygdene sliter med å holde folketallet oppe.

Viktige utfordringer for Norge fremover vil være å få en balansert og mer bærekraftig utvikling i hele landet. Dette har ført til at flere og flere kommuner begynner å tenke nytt. Hva kan kommunene, og spesielt utkantkommunene gjøre for å bli mer attraktive i årene som kommer? Og kan en sammenslåing til en storkommune føre til at flere bosetter seg i den lille kommunen?

1.2 Innledning

Reformen var et initiativ fra Regjeringen Solberg for å endre kommuneinndelingen i Norge. Den ble satt i gang i juni 2014 da et ekspertutvalg la frem første delrapport om en omfattende reduksjon av antall kommuner i landet. Hovedformålet med en slik inndeling var å sikre at alle norske kommuner hadde tilstrekkelig økonomisk og personellmessige ressurser for å ivareta tjenesteytingen (St.meld.nr.95, 2015). Et av de mest sentrale argumentene har vært økonomiargumentet, og synspunktet har vært at småkommuner er dyre i drift, og at det er stordriftsfordeler å hente med kommunesammenslåing (NOU 1992:15). I dagens retorikk er disse argumentene skiftet ut med at kommunene skal bli mer robuste. Mange studier har hevdet at velferdsstatens fremvekst var den viktigste driveren bak forrige kommunereform på 1960-tallet (Klausen mfl.2016:150). Driveren bak kommunesammenslåingen i dag er mer knyttet til urbanisering, samfunnsutvikling og demografisk endring (ibid.).

Spørsmål om hvordan sammenslåingen vil påvirke utvikling lokalt, både med tanke på sysselsetting og vekst i befolkningen, er helt sentral nå som kommunene har valgt å slå seg sammen med andre kommuner. Dette gjelder i særlig grad for kommuner som har utfordringer knyttet til befolkningsutvikling og arbeidsplasser (Jensen, 2016: 253).

Siden 2014 har det skjedd enormt mye. Fra 1.januar 2020 vil det gå fra å være 422 til 356 kommuner i Norge. Regjeringen skriver på sine nettsider at kommunereformen gir et

grunnlag for sterkere kommuner som kan ivareta velferdsoppgaver både nå og i fremtiden, og samtidig sikre gode lokalsamfunn for innbyggerne (Regjeringen, 2017). Fremtiden vil sette sterkere krav til kommunen som samfunnsutvikler, tjenesteprodusent og myndighetsutøver, og kommunene vil i årene fremover få strammere økonomiske rammer for å utøve sine oppgaver (Intensjonsavtale, 2017:4).

Vi befinner oss nå helt i slutfasen av reformen, og står nå ovenfor et spennende år der arbeidet med etableringen av store regionkommuner skal fullføres.

1.3 Prosessen – kommunesammenslåing i Nye Ålesund

Kommunen som jeg skal ta for meg i denne oppgaven her er «Nye Ålesund». Fra 2020 vil den bestå av Haram, Sandøy, Skodje, Ørskog og Ålesund. Kommunen vil da bestå av 65.000 innbyggere. De fem kommunene skriver et lite stykke Norges-historie når de går fra å være fem kommuner til å bli en. Sammenslåingen vil være en av de to største i hele landet. Sammenlignet med nabobyen Molde vil det være dobbelt så mange innbyggere i Ålesund.

De fem kommunene har skrevet under på en intensjonsavtale, og visjonen for Nye Ålesund er klar: «Nasjonal slagkraft, regional attraktivitet og lokal identitet» (Intensjonsavtale,2017:5).

Kommunene ønsker at den lokale identiteten skal være et fundament for mangfold og skaperkraft. De mener videre at mangfoldet og skaperkraften kommer til å føre til økt attraktivitet. Og økt attraktivitet vil igjen føre til økt tiltrekningskraft. Og det er dette som vil gi kommunen nasjonal slagkraft. Nye Ålesund kommune ønsker å være en sterkere motvekt mot sentraliseringen til de store bysentrene som Oslo, Bergen og Trondheim (ibid.).

Ørskog kommune er en av de minste kommunene i innbyggertall, som skal bli del av Nye Ålesund. Det vil av den grunn være interessant å gå nærmere inn på Ørskog, og se på hvilke nye muligheter som åpner seg opp ved at de blir en del av Ålesund kommune. Spørsmål som folk gjerne lurer på i denne sammenhengen er om kommunen som en utkant kommer til å bli slukt eller glemt bort i den store kommunen. Dette er et naturlig spørsmål

å stille seg, og et spørsmål som ofte blir stilt ifølge nettsiden til Nye Ålesund (Nye Ålesund, 2017). Nye Ålesund svarer på dette spørsmålet med at selve visjonen for «Regionkommune Sunnmøre» er nasjonal slagkraft, regional attraktivitet og lokal identitet. For å nå visjonen om lokal identitet mener de at det er viktig å hegne om bygdesentrene. Å glemme utkantene vil være et brudd med visjonen for en ny regionkommune.

Så om man skal hegne om bygdesentrene og ikke glemme utkantene, så betyr det at Ørskog må gjøre seg attraktiv i den nye regionen. Det hjelper ikke at Ålesund hegner om Ørskog, om ikke kommunen er med på å løfte seg selv.

Jeg ønsker i denne oppgaven å se på hvilke nye muligheter som åpner seg opp for Ørskog ved at de blir en del av Ålesund kommune. Og om disse mulighetene som åpner seg er avgjørende for at unge voksne skal bosette seg i Ørskog. Utflytting fra og manglende tilflytting til bygdene har i veldig mange år vært et stort problem. På sikt så har flytteprosessene vært relativt stabile fra kull til kull, men den store utfordringen er at ungdomskullene har blitt betydelig mindre – noe som resulterer i at konsekvensene av flytteprosessene har blitt mer synlige på små plasser.

Per dags dato er det 2254 innbyggere i Ørskog, og skal man tro Statistisk sentralbyrå er tendensen at det vil gå nedover i befolkning i årene som kommer (SSB, 2018). Dette er en skummel utvikling for en liten utkantkommune som Ørskog. Å bli en del av nye Ålesund kan muligens påvirke denne tendensen, enten i den ene eller andre retningen.

Fylkeskommunen i Møre og Romsdal sin rapport om «Utviklingstrekk i Møre og Romsdal» mener derimot at kommunene rundt Ålesund, deriblant også Ørskog, kommer til å få en særlig stor folketallsvekst i årene som kommer (Myklebust, 2015).

At anslagene er så ulike i de to rapportene kan ha sammenheng med at fylkeskommunen trekker inn sammenslåingsprosessen med Ålesund, og SSB gjør ikke det.

1.4 Problemstilling

Gjennom denne oppgaven ønsker jeg å se på årsakene til migrering generelt, og da fokusere spesielt på om kommunesammenslåingen med Ålesund vil bidra til økt tilflytting til Ørskog.

Problemstillingen: **Hva er årsakene til flytting generelt?**

Underproblemstilling: Jeg ønsker å fokusere spesielt på om

«Kommunesammenslåingen med Ålesund vil bidra til økt tilflytting til Ørskog».

Ørskog er en kommune på Sunnmøre i Møre og Romsdal, og kommunesenteret heter Sjøholt. I denne oppgaven her kommer «Ørskog» og «Sjøholt» til å bli brukt om hverandre.

1.5 Hva har Ålesund bidratt med i prosessen?

Ordførerne i de fem kommunene signerte en oppdatert intensjonsavtale 19.juni 2017. De overordnede målene med intensjonsavtalen var å sikre gode og likeverdige tjenester der folk bodde, et godt og velfungerende lokaldemokrati, med lokalt engasjement og medvirkning, en samfunnsutvikling som realiserte mulighetene for at hele bo- og arbeidsregionen ble tatt i bruk, og rettstrygghet og verdighet i alle tjenester (Intensjonsavtalen, 2017).

De fem kommunene, pluss to nabokommuner Sula og Giske, har også dannet et samarbeidsprosjekt som heter «Region Ålesund». Målet med prosjektet har vært å få til et enda bedre samarbeid mellom kommunene, næringslivet, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, frivillig sektor og andre for å skape en region der folk ønsker å bo (Ålesund kommune, 2017).

De fire satsingsområdene har vært samferdsel, byutvikling, omdømme og samspill. På samferdsel er målet å få på plass nødvendig finansiering for å gjennomføre et kollektivløft i Ålesundregionen. Målet på byutvikling er å gjøre Ålesund til «det urbane midtpunktet på Nord-Vestlandet». Dette skal de gjøre gjennom kulturopplevelser og skape flere attraktive steder og byrom. På omdømme kommer det tydelig frem at målet er å få folk både i og utenfor regionen til å oppfatte Ålesundsregionen som et attraktivt sted der de ønsker å bosette seg. For at man skal oppnå alle disse målene som Region Ålesund har satt seg er

det helt avgjørende at alle aktørene spille på samme lag. Det er mange ulike aktører som er viktige for å skape en attraktiv region (ibid.), og alle kommunene må bidra.

2.0 – Mål

Målet med oppgaven er å finne ut om kommunesammenslåingen med Ålesund vil bidra til økt tilflytting til Ørskog.

Som nevnt i avsnittene over er fraflytting fra bygdene og manglende tilflytting til et stort problem. Og både i «Region Ålesund» sine planer, i intensjonsavtalen og i tettstedsanalysen til Ørskog som blir omhandlet i kp.6 kommer det tydelig frem at det er en «bo-lyst» man ønsker å skape i regionen. Over hele landet foregår det en forskyvning fra utkanter og distriktsfylker, og fra mindre kommuner til større kommuner. For å gjøre det mer attraktivt å bo i distriktene blir det til stadighet igangsatt både tilflytting- og bygdeutviklingsprosjekter.

Tidligere har det vært rettet mye oppmerksomhet mot hvordan man skal stoppe utflytting fra distriktene, særlig blant de unge. Nå er det på grunn av ulike samfunnsmessige grunner økt tilflytting som er nødvendig for å redusere befolkningsnedgangen. Distriktene må derfor legge til rette for at unge finner det attraktivt å bosette seg der (Wiborg, 2005).

Det vil være sentralt å gå igjennom migrasjonsteori for å se på hvorfor folk flytter, og hva som er avgjørende faktorer for individer som skal bosette seg.

3.0 – Teoretisk utgangspunkt: Migrasjon

Hvorfor flytter folk?

Migrasjon kan kort defineres som «bytte av bosted», og et slikt bytte kan foregå innenfor et og samme land, eller fra et land til et annet. Flytter man til et annet sted i eget land, kalles dette for intern migrasjon. Flytter man ut av landet man er født i kalles det for internasjonal migrasjon (Odden, 2018:21). Det er mange forskjellige årsaker til at man flytter. Så for å forstå flyttemønster er det viktig å både forstå hva som driver frem en beslutning om å flytte på individnivå, og hvordan samfunnet påvirker individets behov med hensyn til bolig og bosted.

Push and pull-modellen

Årsakene til at folk flytter er i hovedsak at de blir tvunget til å dra (støtfaktor), eller at de flytter mer frivillig og tiltrekkes av noe (trekkfaktor) (Windheim, 2006). Denne modellen blir ofte kalt for push and pull-modellen, og ble utviklet av geografen Ravenstein i 1885. Han tok utgangspunkt i folkefortellinger i England, og en rekke andre land. Modellen består av en samling teoretiske tilnærminger som har fokus på hvilke faktorer som fremmer flytting enten fra (push) eller til (pull) (Odden, 2018:56). Typiske push-faktorer er befolkningsvekst og befolkningstetthet, undertrykkelse og begrensede økonomiske muligheter. Typiske pull-faktorer er behov for arbeidskraft, utdanning, økonomiske muligheter og frihet.

I 1966 ble denne modellen videreutviklet av demografen Lee Hayward, og inkluderte også faktorer som mellomliggende hindringer og personlige forhold i modellen. Lees modell viste til at migrasjonsprosessen var en selektiv prosess, noen drar og andre blir. Personlige forhold påvirker hvordan man tenker om pluss- og minusfaktorer på stedet, samt også evnen deres til å overvinne de mellomliggende hindringene som foreligger (Odden, 2018: 58). Lee sin komplette liste for push og pull faktorer er kompleks og har hele 19 pushfaktorer og 11 pullfaktorer.

De fleste av faktorene er fra andre samfunnsforhold enn det vi har i Norge. Pullfaktorene til Lee som er mest kjent og som passer best til situasjonen i Norge er jobbmuligheter og bedre boforhold, og disse blir oftest fremhevet i forbindelse med tilflyttingsprosjekter.

Hva har vist seg å være de viktigste pull-faktorene for å flytte innad i Norge?

Migrasjon har igjennom historien blitt sett på som et naturlig valg, påvirket av økonomiske ulikheter og utvikling. Migrasjon har eksistert i Norge siden 900-tallet, og har siden den gang vært en sentral del av norsk historie (Amblie, 2016).

Mye av tidligere norsk forskning på migrasjon har primært handlet om flyktninger, asylsøkere og situasjonen i de største byene (NOU 2011:14). De tidligere studiene var mer kvantitativt orienterte, og fokuserte ofte på tilgang til arbeid, utdanning og boliger som flytteutløsende forhold. Dagens studier er derimot mer kvalitative i sine tilnærminger, noe som reflekterer en gjennomgående trend i all norsk samfunnsforskning. Sosiale forhold har i den senere tid blitt mer sentral i mange flyttestudier (Kolbjørnsen, 2002).

Professor Gunnar Thorvaldsen har vist til at årsakene til migrasjon er sammensatt. Han mener at flytting er et så mangfoldig fenomen at det er ingen modeller som er helt dekkende. Men teoriene og modellene som finnes gir noen svar som er viktige for arbeidet med å forstå hvorfor folk flytter, og hvordan man kan øke tilflytting til området (Thorvaldsen, 1996).

Det som har vist seg å være de viktigste pull-faktorene for å flytte innad i Norge er knytt til utdanning og arbeid som motiv. Motiver som sted/miljø har vist seg å bety mer for å bli boende enn for å flytte. Familiemotiver fant man blant de som har flyttet korte avstander og utenfor storbystrøk (Sørli & Langset, 2012).

Jeg vil i denne oppgaven rette fokuset mot intern migrering over kommunegrenser i Norge. Nærmere bestemt flytting til Møre og Romsdal, og flytting til Ørskog. Både tilbakeflytting fra f.eks. Oslo, Bergen og Trondheim, hjemflytting etter studier og etter opphold i større byer. Og fokusere på blant annet de to pullfaktorene til Lee som blir oftest tatt frem i forbindelse med tilflytting – jobbmuligheter og boforhold. Jeg vil også se på hva de viktigste pull-faktorene er.

4.0 Metode

I dette kapittelet redegjør jeg for forskningsprosessen og de ulike valgene jeg har tatt. Problemstillingen som skal belyses er: Hva er det som er årsakene til flytting generelt, og om kommunesammenslåing med Ålesund vil bidra til økt tilflytting til Ørskog. Dette skal jeg gjøre ved bruk av kvalitativ forskningsmetode. Kvalitativ forskningsmetode er en systematisk måte å undersøke årsaker bak hendelser, samhandling mellom mennesker og meninger bak handlinger (Jacobsen 2005: 141).

Jeg skal i denne oppgaven her gjennomføre en casestudie, med en kombinasjon av en dokumentanalyse av «Tettstedsanalysen Ørskog», for å svare på problemstillingen. Tettstedsanalysen som har blitt gjennomført kan være til stor nytte når Ørskog blir en del av nye Ålesund i 2020.

I det følgende vil jeg gjøre rede for hvilke metodiske valg jeg har knyttet til oppgaven min, og hva som ligger til grunn for disse valgene.

4.1 Case studie

Jeg tenker det er hensiktsmessig å velge et casedesign til denne oppgaven.

En case-studie betyr at det er studie av én enhet (Jacobsen, 2005:90). Og i denne sammenhengen her vil caset være Ørskog kommune. Man kan også velge å ta stilling til om undersøkelsen skal gjøres i en eller flere kommuner. Det kan være interessant å se flyttemønsteret i flere kommuner, da det kan fremstå noen likheter eller ulikheter. Men jeg ser det som krevende å samle inn data om to kommuner, og jeg trenger heller ikke å sette to kommuner opp mot hverandre for å svare på problemstillingen. Jeg velger å ha en enkeltcasestudie (Jacobsen, 2005:92).

Jeg har valgt Ørskog kommune som case fordi jeg har stor kunnskap om kommunen, og er selv en utflytter fra kommunen.

4.2 Dokumentanalyse

Tettstedsanalysen spiller en vesentlig rolle i oppgaven, og blir sett på som Ørskog sitt bidrag i prosessen.

En dokumentanalyse er en datainnsamlingsmetode som egner seg til å få tak i den informasjonen jeg ønsker. Datainnsamlingsmetoden er knyttet til benyttelse av sekundærdata, kilder for data som andre har samlet inn (Jacobsen, 2005:141).

Det kan trekkes frem tre situasjoner der dokumentanalyse kan være spesielt egnet. Når det er umulig å samle inn primærdata, når man ønsker å få tak i hvordan andre har fortolket en situasjon, og når man ønsker å få tak i hva mennesker faktisk har sagt og gjort (Jacobsen 2005:164). I denne oppgaven er det «hvordan andre har fortolket en situasjon» som er avgjørende. Kildegranskingen har samme sterke side som intervjuer ved at man får tak i hva mennesker sier og mener. Forskjellen er at de kan være mindre spontane, og mer gjennomtenke og reflekterte. Dette kan både være en styrke og en svakhet (ibid.).

Hovedproblemet med å benytte seg av sekundærdata kan være at dataen som har blitt samlet inn kan ha hatt en annen hensikt enn det jeg har. Det er derfor viktig å benytte seg av dokumentundersøkelser med stor troverdighet.

4.2.1 Praktisk gjennomføring av dokumentanalysen

Første steg i enhver dokumentanalyse er å fastslå dokumentets autenticitet.

For den som skal bruke webdokumenter som forskningskilder kreves det særlig skjerpet kildekritisk tilnærming. For å avgjøre hvor troverdige og pålitelige kildene er må man ha et bevisst forhold til kildekritikk. Det er derfor nødvendig å gå igjennom dokumentet for å se på hvem det er som er informasjonskilden, målgruppen, formål etc. Dette vil jeg gjennomgå i følgende avsnitt.

Dokumentet «Sjøholt: Frå tettstad til fjordlandsby i Nye Ålesund kommune» ble lastet ned. Utgiveren var Norske arkitekters landsforbund, og dokumentet var gjennomført på oppdrag av Ørskog kommune. Både rådmann i Nye Ålesund kommune, og ordfører i Ørskog kommune har kommentert rapporten og dette ligger vedlagt. Forslagene som er diskutert har blitt gjennomgått av en evalueringskomité med bred sammensetning. Kommunen har en målsetting om å øke folketallet, og at Sjøholt skal ha et fortettet og levende sentrum. I arbeidet med å planlegge fremtiden må man ha inngående kunnskap om hvor man er i dag, og hvor man kommer ifra. Formålet med dokumentet var å finne ut nettopp det. Dokumentet ble utgitt 20.november 2018, og er derfor veldig dagsaktuelt.

For å få det fulle bilde av kommunen valgte Ørskog kommune i 2017 å gjennomføre en fysisk og sosiokulturell analyse i samarbeid med Fragment AS. Analysen viste til hva element og muligheter som var verdt å ta med seg videre, forsterke og bygge videre på. Folkemøter og verksteder, i kombinasjon med uformell medvirkning og dialog har vært viktig for å la aktører med ulike interesser komme til orde. Grunneiere i sentrum og næringslivet har møttes og gjennomført en SWOT-analyse. Sentrumskontoret har vært åpent for at folk skal kunne stikke innom å komme med synspunkter (Tettstedsanalyse, 2018).

Jeg ser på dokumentet som troverdig og representativt.

I enhver analyse av sekundærdata vil det kunne foreligge potensielle feilkilder. Det er derfor viktig å vurdere forskningsresultater i forhold til innsamlede prosessdata.

5.0 Erfaringer fra tidligere

Tidligere forskning på flytting mellom bygd og by har hatt flere ulike innfallsvinkler og interesseområder opp igjennom årene (Skaar, 2015). På 1980- og 1990-tallet handlet de fleste undersøkelsene om flytting fra distriktene og om mulig tilbakeflytting. Det ble også gjennomført mange studier av kvinners flytting fra bygd til by (Giskeødegård og Grimsrud 2014). På 2000-tallet gikk undersøkelser av flytting fra distriktene ned, og det ble vist større interesse for flytting til distriktene (ibid.).

Den siste landsomfattende bo- og flyttemotivundersøkelsen viste at den største kjønnsforskjellen fortsatt i dag er at menn i større grad oppgir både flytting og bosted med arbeid, og at kvinner i større grad knytter dette til familiemotiv (Sørli, 2012). Forskjellen er aller størst for tilbakeflyttere til mindre sentrale kommuner.

Utdanning har òg ført til økt flytting. Først fordi at mange må flytte vekk for å ta utdanning, og deretter fordi utdanninga ofte fører til at en må søke jobber som finnes i storbyen (Giskeødegård og Grimsrud, 2014).

Grimsrud skriver videre i artikkelen at de fleste kommuner driver eller deltar i rekrutteringsarbeid. Tallet på kvinnerettede prosjekt har gått dramatisk ned siden 90-tallet, og satsing på småbarnsfamilier har tatt seg kraftig opp. Det underliggende budskapet til kommunene er landlig idyll, gode oppvekstvilkår og vakker natur. Selv om det er en del tilflyttingstiltak som fungerer, så er de på langt nær effektive nok til å motvirke sentraliseringen til storbyene (ibid.)

Tidligere forskning viser også til at mange utflyttere vender hjem igjen til hjembygda når de skal etablere seg med barn og familie (Haugen og Villa 2002). Bygda regnes som et bedre egnet sted til familieliv enn byen på grunn av nærhet til både familie og natur.

5.1 Sterk sentralisering til storbyene

Til tross for en aktiv distriktpolitikk har det de senere årene foregått en sterk sentralisering i Norge. Sentralisering kan defineres som en tendens til at flere og flere i befolkningen bor og arbeider i byer eller større byregioner, mens stadig færre bor og arbeider på landsbygda. Mange unge mennesker føler seg mer tiltrukket av en urban

livsstil, enn de gjorde tidligere. Og livet på bygdene og i byen arter seg forskjellig. Den høye økonomiske veksten i byene kan bidra til flyttinger som er jobbmotiverte, og sentraliseringen kan på sikt ha negative konsekvenser for bygda (Langørgen, 2007).

En analyse gjennomført av NIVI pekte på to mulige viktige konsekvenser av kommunesammenslåing. For det første mente de at kommunestrukturen i Møre og Romsdal kommer til å bli mer polarisert fra 2020 enn den var før reformen i 2014, og at dette hadde sammenheng med at flere av de største kommunene som Ålesund og Molde har blitt enda større. De minste kommunene vil da stå overfor en krevende befolkningsutvikling. Med fallende folketall vil en stå ovenfor store utfordringer i en tid der oppgavene og krav til kommunene vil være voksende. For det andre vil den nye kommunestrukturen innebære at styrkeforholdet mellom byregionene og fylkets tyngdepunkter vil endres. De peker på at det er i særlig etableringen av nye Ålesund kommune at det kan bidra til økte ubalanser knyttet til kompetanse, regional tyngde og påvirkningskraft (NIVI, 2018).

Unge flytter vekk

Imens folketallet har gått ned i områder med småsenter og spredd befolkning, så har byene vokst i folketall. Den direkte grunnen til denne sentraliseringen har først om fremst vært at unge flytter fra mindre plasser til større byområder for å ta utdanning og for å finne seg arbeid. Folk flytter sjeldent fra mindre plasser på grunn av arbeidsledighet. Det skjer en del tilbakeflytting og tilflytting til mindre plasser men det er ikke nok til å kompensere den utflytting som skjer som følge av at ungdommen flytter vekk. (St.meld.nr.21 2005).

5.2 Årsakene til sentralisering

Kommuner i landet har forskjellige virkninger av en slik sentralisering. Men det er spesielt fraflyttingskommuner som har betydelige negative virkninger av en slik prosess (Langørgen, 2007).

Forskjellige individer har ulike valgmuligheter, og disse valgmulighetene endrer seg ofte over tid. Den teknologiske utviklingen har bidratt til at vi har enda flere muligheter i dag, enn vi hadde før. Etter at utdanningen er ferdig søker veldig mange arbeid i området der de har studert, eller i større byer der sjansen er størst for å få nytte av utdanningen. Selv om

det er mange som kan tenke seg å flytte tilbake til oppvekstkommunen en gang, så er det dessverre i praksis bare en mindre del som faktisk gjør det (ibid.).

Ulike motiv for å flytte

Unge som flytter til byene, og de som flytter til periferi oppgir i størst grad at det er arbeid som er motivet. Og i områder med mye pendling begrunnes flyttingen mest med bolig. Motiver knyttet til sted og miljø betyr mer for å bli boende enn for å flytte, og hvor man bodde som barn har mye å si for hvor man blir boende senere i livet (Sørliie mfl.2012). En annen årsak til bysuget kan forklares med ønsket om å ta del i storbyens urbane kulturtilbud (Orderud, 2012).

Møre og Romsdal Fylkeskommune har sett tendensene til en sterk sentralisering i mange år. Ungdommene tar gjerne en utdanning i universitetsbyene, og mange spennende jobber fører ofte til at de blir boende der etter endt utdanning. Fylkeskommunen ønsker at flere av disse ungdommene flytter til Møre og Romsdal. Fylket har en god, men sårbar folketallsvekst. En langvarig utfordring for fylket har vært et stort netto innenlandsk flyttetap. Det har vært 1000 flere personer som har flyttet ut av fylket, sammenlignet med de som har flyttet inn i fylket. Bare ti av kommunene i fylket gikk imot trenden og hadde et flytteoverskudd. Bakgrunnen for det innenlandske flyttetapet har vært i hovedsak stor netto utflytting blant unge voksne, og mange av de som har flyttet ut blir boende utenfor fylket. De lokale tilbudene av høyere utdanning til dømes i Volda og Molde bidrar til å demme opp for denne flyttingen (Myklebust, 2015:8). Det viser seg at det er innflyttingen fra utlandet som gir fylket det store samlede flytteoverskuddet i aldersgruppen 30 år.

Fra rapporten kommer det også frem at utviklingen de siste 25 årene viser til at det har blitt født færre barn i Møre og Romsdal, mens det har økt på landsbasis. Denne utviklingen betyr at stadig færre barn har røtter og tilknytning til fylket. Tilknytningen har mye å si når folk skal velge hvor de vil bo, så denne strukturelle endringen vil sannsynligvis få konsekvenser for bostedsvalgene for de neste generasjonene (Myklebust, 2015:11).

Man må helt tilbake til 2006 for å finne et samlet fødselsoverskudd i småsenterregionene, og for å finne et samlet fødselsoverskudd i de spedbygde områdene må man tilbake til 1986 (ibid.).

Kontraurbanisering

Samfunnsvitenskapen har lenge vært opptatt av å beskrive flyttestrømmen og befolkningsforskyvningen ut fra distriktene og til sentrumsområdene. Men de siste årene har derimot et nytt fenomen gjort seg mer og mer gjeldende – kontraurbanisering (Valvåg, 2003). Endringene bygdene våre har gjennomgått de siste femti årene har vært med på å gradvis svekke de konvensjonelle skillene mellom by og land. Samtidig som man ser at det globale blir større og mer uoversiktlig, så blir det lokale og nære stadig viktigere. I enkelte land, og særlig i Storbritannia og USA, har det vært en betydelig tilstrømming av urbane til enkelte rurale lokalsamfunn (Flø, 2010). I Norge så har vi sett lite av det man kan kalle kontraurbanisering. Bakgrunnen for dette kan være at tilgangen på friluft i norske byer er så god, og at de av den grunn ikke har så stor lengsel til naturen. Eller det kan være at vår utpregede hyttekultur er med på å demme opp for kontraurbanisering, og at man shopper ruralitet når man ønsker det (Flø, 2010).

Men selv om nordmenn opplever gode naturtilbud i byen, så vil det å flytte ut av byen kunne gi de en annen livsstil. Å flytte til bygda kan gi de muligheten til å leve en livsstil med dyrehold, stor hage, egen næringsvirksomhet etc.

5.3 Erfaringer

Hva har andre kommuner gjort for å snu denne trenden?

Rauma

Rauma har gjennomført en analyse om flytting til og fra Rauma kommune i Møre og Romsdal. De har valgt å se på flytte- og boligmotivene hos innflyttere og utflyttere i kommunen. Rapporten viste til at arbeidsmarkedet og sosiale forhold ble oftest oppgitt som fraflyttingsgrunn, mens naturen, familierelasjoner og boligforhold var det som ble de viktigste motivene for å bosette seg i kommunen. For å tiltrekke seg flere tilflyttere anbefalte Møreforskning Volda, at Rauma burde jobbe videre med visjonen om å bli «Verdens beste kommune for naturglade mennesker», men advarte samtidig mot å glemme interessene til de som allerede bodde i Rauma (Grimsrud, 2013).

Som rapporten til Møreforskning Volda viste, så var naturen, familierelasjoner og boligforhold viktige motiv for å bosette seg. På spørsmål om å flytte tilbake til kommunen gikk de viktigste begrunnelsene som var negative til å flytte tilbake på at det ikke var

relevant jobb og få, innflyttere følte ikke tilhørighet, og at det var vanskelig å komme i kontakt med folk. Begrunnelsene for å flytte tilbake handlet i hovedsak om familie og fritid og i liten grad om jobbmuligheter.

Vanylven

Vanylven kommune på søre Sunnmøre har til dømes gått nye veier for å tiltrekke seg kvalifisert arbeidskraft. Stor fraflytting og mangel på unge kvinner har gjort at kommunen har tatt grep for å få de til å komme tilbake. Flytter du hit vil kommunen betale ned studielånet ditt. Kommunen har latt seg inspirere av den statlige ordningen «Finnmarksfradraget», og rådmannen i kommunen håper dette vil få flere til å bosette seg i kommunen som har om lag 3000 innbyggere. For hvert år du bor og jobber i kommunen så vil de betale inntil 15 % av studielånet ditt. Sett bort i fra kommunene i Finnmark og Troms, er Vanylven den første og eneste kommunen i landet som har tatt i bruk denne statlige ordningen. Rådmannen mener at et godt kommunalt tjenestetilbud er viktig for å utvikle et godt lokalsamfunn, og at den store utfordringen i kommunen er å få arbeidsplasser og få nye bedrifter til å etablere seg der. Om man skal få til dette så må man være attraktive (Myklebostad, 2017).

Stokkøya

Roar Svenning, ildsjel og gründer, bestemte seg for flere år siden å gjøre hjemstedet sitt til en kul plass. Løsningen ble å planlegge byggingen av en innovativ urban landsby. Når bygda 1.0 ikke fungerte, så mente han at det var på tide å oppgradere bygda til 2.0. Ved god hjelp fra arkitekter reddet han samfunnet på Stokkøya. Ideen om Bygda 2.0 kom fra et ønske om å snu fraflyttingstrenden fra landsbygda, med tanke på hvor viktig bosetting og verdiskapingen i distriktet var for fremtiden. God arkitektur var et nøkkelord for at Bygda 2.0 skulle bli et attraktivt sted for å bo og leve. «Fantastisk utsikt og natur, bygninger tilpasset og integrert i landskapet sammen med en kompromissløs arkitektur skal skape et sammensatt og dynamisk miljø med bevegelse og aktualitet,» mente Svenning var nødvendig for å skape et attraktivt og innovativt samfunn (Olufsen, 2014).

5.4 Hvorfor flytter man fra eller tilbake til bygdene?

Valg av bosted og arbeidssted er i hovedsak overlatt til individet, og familien. Individet har derfor stor valgfrihet på dette området, og man kan velge bosted i samsvar med sine preferanser. Men tilbudet av boliger og jobbmuligheter begrenser valgmulighetene. Valg av bosted først vil begrense jobbmulighetene på samme måte som at valg av jobbmuligheter vil begrense hvor det er man kan bosette seg. Disse to henger sammen (Langørgen, 2007). Og arbeidsstedet vil vanligvis ikke ligge så langt i fra bostedet, fordi transport koster både tid og penger.

Drakrefter til bygda kan ofte være lave boligpriser, lavere kriminalitet, bedre tilgang til uberørt natur, friluft, jakt og fiske. Mindre forurensing, tilgang til et rolig liv, tettere sosiale nettverk, og trygge oppvekstvilkår for barn (Langørgen, 2007). Drakrefter til byen kan være bedre tilgang til relevante jobber for personer med spesialisert kompetanse, bedre karrieremuligheter, større fagmiljø, bredere kulturtilbud, bredere tilbud i butikker og kafeer, og en tilgang til å «være der det skjer» (ibid.).

Nye Ålesund vil kombinere begge disse, både drakrefter til byen og til bygda. «Bygdeverdier» i Ørskog, og «byverdier» i Ålesund sentrum.

Det man ser i avsnittet over er at det er store forskjeller på bygda sammenlignet med byen, og at de to har forskjellige fordeler knyttet til seg. Og siden folk er forskjellige ønsker de derfor å leve forskjellig. Individet har også ulike «røtter» ved at de er knyttet til ulike steder gjennom venner, slekt, familie og natur. Og slike bånd kan være med å påvirke hvor de velger å bosette seg. Og på grunn av sentraliseringen kan det være slik at personer i byene har sine røtter på bygda. Og personer som flytter kan danne nye røtter på det nye bostedet, som er i byen (ibid.).

En mulig årsak til sentraliseringen kan være at flere personer, herunder unge mennesker som flytter hjemmefra eller etablerer seg, foretrekker å bo i byene. Teknologiske utviklinger og samfunnsendringer er også med på å påvirke individet på hvordan de lever. De urbane verdiene får betydelig oppmerksomhet, og appellerer i stor grad til ungdommen.

Et sentralt spørsmål her er om man skal godta sentraliseringen som en utviklingstrend, eller om man skal ha som mål å reversere sentraliseringen.

Regjeringen skriver på sine nettsider at de ønsker at bygder og tettsteder skal være attraktive steder for bosetning (Regjeringa, 2006-2007), og at vi derfor er avhengige av å bruke hele landet. Dette fremgår også gjennom Stortingsmelding nr.13 (2013) fra Distrikts- og regionaldepartementet om å «Ta heile Norge i bruk», som uttrykker et ønske om å utnytte ressursene vi har i landet.

Botilbudene, landskapet og senteret i bygdene må oppleves som attraktive når folk skal bosette seg, eller flytte til en plass. Og det er «folk som skaper attraktive steder» (ibid:42).

6.0 Resultat: Drøfting og analyse

Tidligere kommunalminister Jan Tore Sanner (2013-2018) var opptatt av å knuse myten om at byene vokser på bekostning av bygda. Han mener derimot at økt boligbygging og utflytting av arbeidsplasser skal redde distriktene til å få ungdom som flytter fra bygda til å reise hjem igjen. Bærekraftige byer og sterke distrikt kan dra nytte av hverandre, og regjeringa legger vekt på langsiktig omstillingsevne og et konkurransedyktig næringsliv i tida fremover (Regjeringa, 2016-2017).

Regjeringa ser på attraktive lokalsamfunn og lokal utviklingskraft som sentrale forutsetninger for å nå distrikts- og regionalpolitiske mål. De skriver videre på sine hjemmesider at attraktive lokalsamfunn, kommuner og regioner er nødvendig for å nå målene om bosetting og verdiskaping i årene som kommer (Regjeringa, 2012-2013).

Videre skriver regjeringa i stortingsmelding om bærekraftige byer og sterke distrikt, om at gode offentlige rom og møteplasser kan fremme kontakt mellom mennesker, og er derfor viktig for det sosiale livet på plassen. Grønne områder åpner opp for rekreasjon, fysisk aktivitet og naturopplevelser. Ta vare på kulturminner og kulturmiljø er med på å styrke et særpreg og identitet. Nyskapende arkitektur er viktig for å sikre gode by- og bostedsområder. Dette er ressurser som kommunene kan benytte seg av for å gjøre seg attraktive by- og tettstadssenter (Regjeringa, 2016-2018).

6.1 Hvordan har Ørskog posisjonert seg i prosessen?

Spørsmålet som er sentralt å drøfte her er om Ørskog har gjort det riktige ut i fra det som har blitt forsket på tidligere knyttet til flyttemønster, tilbakeflytting og sentralisering. Dette vil være med på å svare på om Ørskog kommer til å få unge voksne til å bosette seg eller ikke.

Ørskog har valgt å gå offensivt til verks for å få sin sentrale plass i nye Ålesund fra 2020, for å bli et attraktivt lokalsamfunn. Kommunen har en målsetting om å øke folketallet, og gjøre Sjøholt om til et fortettet og levende sentrum.

De har hyret inn to arkitektteam til å utarbeide en stedsanalyse, og utvikle en plan for Sjøholt som tettsted. Hovedpoenget med en slik stedsanalyse er å se både det fysiske og det sosiale i sammenheng. Like viktig som å undersøke hvordan stedets fysiske strukturer preger menneskene, er det like viktig å se at det er menneskene som former stedet og gir det karakter og egenart (Tettstedsanalyse, 2018).

Planen som er lagt frem har hele 72 konkrete tiltak, og det er Runa Klock som prosjektleder som har stått i spissen for det lokale engasjementet. Planene har engasjert folk i bygda, og skapt en driv.

Tettstedsanalysen er ment å være et verktøy og et hjelpemiddel for både offentlige og private aktører i arbeidet fremover for å skape det som skal bli det «Nye Sjøholt».

Hovedkonklusjonen i rapporten er klar og tydelig. «Det skal bygges et lokalsamfunn med miljø og trivsel for barn og voksne, nærhet, gode tilbud i både arbeid og fritid, samtidig som en drar inn historiske moment».

Omdømmebygging

Et av de 72 tiltakene i rapporten er å endre førsteinntrykket av bygda. Her ønsker man å gå fra å være en «bygd man bare kjører gjennom», til å bli en bygd som man kjører til og stopper. Videre i rapporten går det frem at man ønsker å ta vekk autovernet, og redusere farten gjennom sentrum. Man ønsker å skape en «bo-lyst». Noen av tiltakene ønsker man å gjennomføre på lang sikt, andre skal helst bli realisert i løpet av kort tid. Tettstedet skal bestå av mindre asfalt, sykkel fremfor bil, flytte transport fra veg til sjø, og sjøen skal spille en mer fremtredende rolle enn tidligere. Listen over ideer og mulige prosjekt er lang

og optimistisk. Her ønsker man å skape en fremtidig utvikling av Sjøholt som en grønn, bærekraftig fjordlandsby (Tettstedsanalyse, 2018).

I oppsummeringen kommer det blant annet frem at ungdom skal være med på å bestemme. Man skal gi barna en tydelig stemme i utviklingen av Sjøholt, og det skal bli slik at de skal få lyst til å flytte hjem i voksen alder. Ungdomsrådet i Ørskog var en av de aktørene som ble oppfordret til å svare på tettstedsanalysen. De svarte med at det nettopp er en slik utvikling av sentrum som skal til for at det skal bli attraktivt nok for ungdommen å komme tilbake, etter endt utdanning. For ungdommen så var det viktig å ha et trygt sentrum med en oversiktlig sentrumsstruktur. Videre så ønsket de å sette Sjøholt på kartet, og ville derfor vise frem hvor fantastisk plassen er å bo på. Det mente at Sjøholt er en attraktiv og trygg plass, der folk kan slå seg til ro. Men for å få til det, er det viktig å gjøre Sjøholt om til en plass, ikke bare et industrifelt som man kjører forbi. Attraktive jobbmuligheter er også en faktor som er sentral i ungdommen sitt brev.

Rapporten er ment som en motivasjon til en langsiktig utvikling av sentrum. Og kommunen ønsker og håper at tettstedsprosjektet vil inspirere utbyggere og næringsaktører til å etablere seg i sentrum.

Sjøholt – vitalt senter for sitt nærområde

Gjennom tettstedsprosjektet har Ørskog sett på hvordan de skal skape et vitalt og attraktivt sentrum, og hva som skal til for å få innflyttere til kommunen.

Kommunesammenslåingsprosessen med Ålesund var trolig nok situasjonen som utløste viljen til å utarbeide en sentrumsutviklingsplan i bygda. Ingvild Gjerdset fra Møre og Romsdal Fylkeskommune pekte på at når Ørskog blir en del av Ålesund kommune i 2020, så blir de enda tettere integrert i bo- og arbeidsmarkedet rundt Ålesund. Og at det i den sammenheng er viktig å spørre seg hva slags sted Sjøholt ønsker å være. «Med gode grep så kan Sjøholt bli et vitalt senter for sitt nærområde, med trygge bo- og oppvekstmiljø, lokale bedrifter, service- og handelstilbud, gode møteplasser og miljørettet mobilitetsløsninger» (Vestly, 2018a).

Det er her sentralt å holde tettstedsanalysen til Sjøholt opp mot det vi vet og erfaringer fra tidligere for å se om det kan tenkes å ha noen effekt. Om Ørskog gjør de riktige tingene som skal til, ut i fra tidligere erfaringer.

Visjon for Sjøholt

Gjennom tettstedsprosjektet har man valgt å lage en felles tiltaksplan som kan være til stor nytte når Sjøholt i 2020 skal bli et delsentrum, og inngangsporten til Ålesund fra øst.

Visjonen for Sjøholt er å være en levende fjordlandsby; et sted der det er godt å vokse opp, stas å besøke, og en god havn å flytte hjem til, og etablere seg i. Sjøholt har et utgangspunkt som gjør at de ligger til rette til å bli et godt tettsted. Nærhet til fjord, fjell, skog og jordbruk gir store muligheter både til aktivitet, næring og trivsel. Men gode tettsteder vokser ikke frem over natta. Det tar tid å bygge identitet og miljø.

I tettstedsrapporten kommer det frem at for f.eks. barnefamilier så er det glimrende muligheter til å kombinere et hyggelig og naturnært oppvekstmiljø med effektiv pendling til arbeidsmarkedet i Ålesund. «Med så gode oppvekstvilkår og nærmiljø er Sjøholt vel verdt den reisetiden,» skriver de i analysen (Perann, 2019).

6.2 Få unge til å bosette seg på bygda

Om man ønsker en opprettholdelse av bosetningsmønsteret er man avhengig av at ungdom oppvokst i byregioner i fremtiden velger å bosette seg i mindre sentrale områder som voksne (Sørli 2006:3). Man er også avhengig av at de som flytter ut av kommunen, kommer tilbake igjen.

For å få unge til å bosette seg på bygda er det spesielt tilgang på arbeid og bolig som står sentralt. Nærhet til naturen blir også sett på som et trekkplaster, da bygda gir mulighet til å drive aktivt med aktiviteter uten å måtte reise. Kommunen må derfor tilby attraktive boforhold og attraktive arbeidsplasser.

Bolystrådet som ble opprettet 2007, hadde som mandat å finne ut hva som kunne gjøres for å få ungdom til å flytte tilbake til bygda. Odd Nordstoga, som var et av medlemmene i rådet, mente at bygda sliter med et imageproblem, og at bygda ikke er flink nok til å markedsføre seg selv. Rådet mener at kommunene må knekke noen myter, og vise muligheter og mangfold i distriktene. De foreslår at det iverksettes tiltak for å vise unge mennesker hva bygdene kan tilby, og spisse budskapet om hva bygda spesifikt kan tilby for å fremme seg selv (Bolystrådet, 2007).

Dag Jørund Lønning og Håvard Teigen har sett på hvordan og hvorfor kommuner må drive med omdømmebygging, og hvorfor det er så relevant (Lønning & Teigen, 2009b). De viktigste argumentene for å drive med omdømmebygging som utviklingsarbeid var knyttet til globalisering og økonomiske og kulturelle endringer i samfunnet. Mennesker blir stadig utsatt for den samme etterspørselen på tvers av tidligere grenser, og derfor øker også behovet for etterspørsel etter det som ikke er likt – et særpreg og noe som er annerledes. OECD har derfor oppfordret sårbare lokalsamfunn og regioner til å reindyrke et bilde av plassen, samt også utvikle strategier for transformering av genuin lokal kunnskap og kulturell utvikling (ibid.).

Konklusjonen i rapporten til Lønning og Teigen går ut på at omdømmebygging er både viktig og krevende. Det er flere og flere aktører på markedet, som kjemper om de samme folkene. Det er derfor nødvendig å reindyrke bilde av plassen, være tydelig og ærlig om hva det er man kan tilby (Lønning & Teigen, 2009b). Lønning advarer også bygda i rapporten om å kopiere byen.

En riktig rekruttering av unge folk vil være helt avgjørende for det lokale næringslivet og utviklingen på Sjøholt. Tettstedsanalysen til Sjøholt har vært av stor betydning, og fikk frem mange sentrale elementer som det kan bygges videre på. Den største utfordringer videre vil være å finne en konkret arbeidsmetode for å forvalte videre den energien og engasjementet som oppstod under arbeidet med tettstedsprosjektet. Jens Jensen, en av arkitektene i prosjektet, mente at barna og ungdommen må få et utvidet mandat i prosessen som nå startet opp. De har blitt hørt og blitt tatt med i prosessen, men det er viktig at de får sitte i førersetet, og får ta reelt ansvar i prosjektet som handler om tiltak for dem (Haugstad, 2018).

6.3 Vil kommunesammenslåingen med Ålesund bidra til økt tilflytting til Ørskog?

Det skjer en sterk sentralisering i Norge, der flyttestrømmene går mot storbyene. Et av fortrinnene til Møre og Romsdal er regionens store mangfold.

I intensjonsavtalen legger man til grunn at man skal sikre en samordnet planlegging for utvikling av både by og omland. Rådmann i Nye Ålesund kommune, Astrid Eidsvik, kommenterer tettstedsrapporten til Sjøholt med at Nye Ålesund skal utvikle alle tettstedene som kommunen har. På den måten kan man utvikle de slik at de blir attraktive møteplasser for handel, kultur og service. Prosjektet bidrar nettopp til å vise vei for utvikling av Sjøholt som en sentral fjordlandsby i den nye kommunen (Perann, 2019).

Attraktivitet

Folk som er stolt og glad i byen eller tettstedet sitt engasjerer seg og bidrar mer for å ta vare på og utvikle hjemstedet sitt. Og gjør man de som allerede bor på Sjøholt fornøyde, øker det sjansen vesentlig for at flere vil vurdere å slå seg ned der.

For at man skal få tilflytting, eller unngå utflytting fra mindre plasser er det ofte ikke tilstrekkelig nok at de grunnleggende behovene som arbeid, inntekter og tjenester er på plass. Andre behov som botilbud, landskap og senteret i bygdene er helt sentrale og må oppfattes som attraktive for at folk skal vurdere en bosetting eller tilflytting til en plass (Regjeringa, 2006). Attraktiviteten er knyttet både til kultur- og fritidstilbud, friluftsopplevelser, tilgang på møteplasser etc. Attraktiviteten kan også være med på å påvirke hvor etablering av nye virksomheter kommer, både ved at personer tar med seg arbeidsplassen, eller at virksomheter blir lokalisert til plasser der det er attraktivt å bo.

Det er særlig en utfordring å gjøre plassene attraktive for unge i etableringsfasen og for kvinner, for å motvirke utviklingen mot en skeiv alders- og kjønnsfordeling på steder med lavt folketall. T.d. er et godt barnehagetilbud en viktig faktor som kan medvirke til og øke attraktiviteten for unge og kvinner (Regjeringa, 2006).

I sammenheng med dette har Ørskog gjennomført en stedsanalyse av kommunen, for å øke attraktiviteten i forbindelse med sammenslåingen med Ålesund. Stedsanalysen hadde trolig

ikke funnet sted hadde det ikke vært for kommunesammenslåingen. Reformen har fått opp øynene til kommunen, og den har skapt et engasjement og et behov fra kommunen til å spørre seg hva slags sted de ønsker å være. Sentraliseringen til storbyene har som nevnt vært et stort problem for småbygder som Ørskog, og det er desto viktigere å være tidlig ute.

Et veiskille i 2020

I tettstedsanalysen til Ørskog kommer det frem mange sentrale spørsmål som folk lurer på, og det er tydelig at Ørskog står ved et veiskille i 2020. Klarer kommunen å skape et levende tettsted i det som nå er kommunesentrum i Sjøholt, eller kommer kommunen til å bli ei sovende bygd? Vil strømmen til Ålesund og kjøpesentrene øke, eller klarer man å fylle sentrum med liv?

Klimaendringene, ny teknologi og endring i befolkningsstruktur krever at man må tenke annerledes om tettstedet. Målet er å skape en attraktiv plass å bo, ha næring i og besøke. Analysen viser hva Ørskog har av utfordringer og muligheter, hva de kan bygge videre på og hva som man bør forsterke.

Befolkningen i Ørskog er jevnt fordelt på alle aldersgrupper, som vil si at stedet har kvaliteter som gjør at også unge velger å bli boende etter endt utdanning. Kommunen har trygge og gode oppvekstmiljø og de som bor der opplever at kommunen ligger sentralt til i forhold til større steder som Ålesund og Molde. I stedsanalysen trekker flere frem beliggenheten som er den største styrken til bygda. Nærhet til natur med fjord og fjell, men også den strategiske beliggenheten mellom Molde og Ålesund, og andre tettsteder (tettstedsanalysen, 2018). Mange bykommuner, herunder Ålesund, har et begrenset areal og er avhengig av boligbygging i omkringliggende kommuner for å håndtere stor befolkningsvekst (Regjeringen, 2012-2013). Fastboende oppfatter Sjøholt som et familievennlig og sosialt sted der det er lett å bli kjent med andre, det er også rimeligere å kjøpe seg et hus med god nok plass for en liten familie i Sjøholt enn i Ålesund og nabokommunen Skodje (tettstedsanalysen 2018).

De som ble spurt i stedsanalysen mente at Sjøholt hadde flere uutnyttede muligheter som man måtte videreutvikle. Utover den usedvanlige bra beliggenheten, har Sjøholt svært god plass i sentrum for fine tomter for nye boligområder, utsikt, nærhet til fjord og fjell som igjen gjør det mulig å bygge infrastruktur til friluftsliv. Utviklingen av Digerneset

Næringspark, som ligger 15 minutter fra Sjøholt, oppfattes også som en mulighet som Sjøholt som bosted, siden «sentrum i Ålesund kommer nærmere oss». Noen sier også at arbeidet som utføres i forbindelse med kommunesammenslåingen er en viktig mulighet til å styrke Sjøholt sitt navn og identitet.

Jobbmuligheter på Sjøholt

Det finnes allerede mange arbeidsplasser på Sjøholt, og det finnes flere veletablerte bedrifter og vellykkede kunnskapsbedrifter i sentrum. For at man skal konkurrere med bygdene rundt, og utviklingen på Digerneset så må man tilby noe annet enn det som etableres der. På Sjøholt finner man areal som er tilgjengelig, både tomter og tomme lokaler som egner seg til næringsformål. Kampen om kompetansen og de unge i etableringsfasen handler ikke bare om hva slags jobber man kan tilby, men også om hva stedet kan tilby utenfor arbeidstiden. Flere arbeidsplasser er allerede uavhengige av sted, så lenge de er på nett. Det blir da desto viktigere å stå frem som et attraktivt lokalsamfunn, med kvaliteter som folk setter pris på (Vestly, 2018b).

Det knytter seg selvsagt mye bekymring til hvilken rolle Sjøholt skal ha i nye Ålesund kommune. Selv om ikke Sjøholt kan konkurrere med handelstilbudene i Ålesund, tror likevel mange (ref. tettstedsanalyse 2018) at Sjøholt kan ha nisjebutikker og styrkes som bosted. Man må jobbe for å skape en bokommune som alle kan trives i, og huske på at dagens unge og fremtidens voksne har andre kriterier når de velger bosted.

Vekst i hele regionen

Denne tettstedsanalysen ble klart satt i gang som en følge av kommunesammenslåingen med Ålesund, og hadde trolig ikke skjedd uten. Hadde man heller ikke utarbeidet en slik analyse, ville man ikke blitt oppmerksom på hvilke utfordringer og fordeler Sjøholt har. Nå har man et verktøy å arbeide fremover med, og kan på denne måten være med å endre Sjøholt, og kanskje få flere til å bosette seg. Bo- og arbeidsmarkedsregioner utvikler seg i stadig sterkere grad rundt byer og større tettsteder i Møre og Romsdal. Byene får derfor en stadig viktigere regional rolle når det kommer til bosetting, arbeidsplasser, samferdsel og utdanning. Hvordan byene utvikler seg og hvor attraktive de er i konkurranse med andre byer og regioner er ikke bare viktig for byene selv, men for hele regionen. Vekst i Molde, Ålesund og Kristiansund vil føre til positiv utvikling på Sunnmøre, i Romsdalen og på

Nordmøre (Møre og Romsdal fylkeskommune, 2013). Attraktive og samlende byer vil legge grunnlaget for vekst i hele regionen.

Som nevnt tidligere er det folk som skaper bygdene. Man er derfor helt avhengig av en stabil befolkningsutvikling, der sammensetningen har ulik kompetanse. Ifølge Roar Svenning som utviklet bygda 2.0 prøver han å gi et mulig svar på det helt grunnleggende spørsmålet som Distrikts-Norge står overfor. Han mener at vi må gjøre bygda mer smartere og mer attraktiv for mennesker som vil være med på å videreutvikle bygdene med engasjement og kompetanse (Olufsen, 2014).

Bygda må ikke bare lære av byen, de er nødt til å se seg rundt og lære hva som har funket for bygdene rundt. Attraktivitet knyttet til arbeid, bolig og natur er sentrale nøkkelelementer for bygda for at folk skal bosettes seg.

Kapittel 7.0 – Avslutning og konklusjon

Kommunesammenslåingen med Ålesund kan for Ørskog sin del bidra til at lokalsamfunnet blir innlemmet i en bærekraftig kommune og blir dermed del av noe som kan overleve. Man kan være med på å snu trenden, men man er helt avhengig av å gjøre kommunen mer attraktiv – og være tydelig og konkret på hva kommunen kan tilby. Bygda må bli flinkere til å markedsføre seg selv, og endre imaget.

Man kan heller ikke forklare flyttemønstrene i Norge i samme grad som før av kun utdanning (Sørli, 2006). Motivene er sammensatte og de knytter seg til ulike livsfaser. Bygd og by vil stadig nærme seg hverandre, mye på grunn av urbanisering, samfunnsutvikling og den demografiske endring som har skjedd de siste årene.

Når det kommer til nye Ålesund vil kommunen ha både drakrefter til byen og til bygda. Bygdeverdier vil man finne i Ørskog, og byverdier i Ålesund sentrum. Ved å bosette seg i Ørskog vil man få fordeler som lave boligpriser, lavere kriminalitet, bedre tilgang til uberørt natur, friluft jakt og fiske. Trygge oppvekst vilkår for barn og unge, og tilgang på et rolig liv (Langøren, 2007). Samtidig som man vil dra nytte av byverdiene i Ålesund, siden Ørskog bare ligger 40 minutter unna. Man har da mulighet til å «være der det skjer», samtidig som man kan trekke seg tilbake og dra nytte av bygdeverdiene.

Det er vanskelig å si om kommunesammenslåingen med Ålesund kommer til å bli den sentrale faktoren for at folk flytter og velger å bosette seg i Ørskog. Som drøftet i kapittel 1.3. er det vanskelig å si hvilket utfall en slik prosess kan få. Det kan for Ørskog sin del føre til en befolkningsøkning, eller et befolkningstap som følge av sentraliseringstendensen. Men et avgjørende element her er å ta tak og skape en ny positiv utvikling med tettstedsarbeidet og en ny reguleringsplan for sentrum. Man må bygge videre på de funksjonene og tilbudene som man har i sentrum, og legge til rette for nye. Kommunen må aktivt bruke analysen som et verktøy videre. Kommunen vedtok i desember 2018 å sette av 1.6 millioner kroner til oppfølging og gjennomføring av tiltakene, som er en god start på veien mot å realisere lagenes visjoner (Haugstad, 2018).

Som vist over er det ikke bare jobbtillbud som skal til for at noen skal flytte. Det er en «totalpakke» som må oppfylles med jobb, kulturtilbud, røtter og livsmiljø. Bygda skal ikke kopiere byen, de må utfylle og skape sin egen identitet.

Litteraturliste

<https://journals.hioa.no/index.php/arkiv/article/download/1668/1516/>

Amblie, Svein. 2016. «Migrasjon i Norge fra 1800-tallet til i dag». Tidsskriftet Arkiv. Nedl. 27/3-19

<https://docplayer.me/30217835-Bolystradet.html>

Bolystrådet. 2007. «Bolystrådet 2006-2007). Nedl. 04/3-19

https://www.researchgate.net/publication/234012988_Bygda_-_forstaing_og_implikasjonar

Flø, Bjørn Egil. 2010. «Bygda – forståing og implikasjoner». Plan 5/2010. Nedl. 08/4-19

Flø, Bjørn Egil (2013). Me og dei andre: Om lindukar, Framstegspartiet og bygda som sosial konstruksjon. Sosiologisk tidsskrift 21(2): 152-168.

http://www.moreforsk.no/download.aspx?object_id=495D8830D1FD4B299EA3F754C67B5E98

Giskeødegård, Marte og Grimsrud, Gro Marit. 2014. «Kjønnsperspektiv på rekruttering av innbyggjarar til Møre og Romsdal». Møre og Romsdal fylkeskommune. Nedl. 12/3-19

<https://proba.no/app/uploads/sites/4/rapport-2013-12-langsiktige-konsekvenser-av-kommunesammenslainger.pdf>

Gleinsvik, Audun og Klingenberg, Synne. 2013. «Langsiktige konsekvenser av kommunesammenslåinger». Proba Samfunnsanalyse , Kommunal- og regionaldepartementet. Nedl. 22/02-19

<https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/154229>

Grimsrud, Gro Marit. 2013. «Flytting til og fra Rauma, en analyse av flytte- og boligmotiv hos innflyttere og utflyttere». Utgiver Møreforskning Volda. Nedl. 12/3-19

Haugen, S. M. og Villa, M. (2008) "Idyllisk eller kjedeleg? Slik ungdom ser bygda" I Almås, R., Haugen, M., Rye, J.F. og Villa, M. (red). *Den nye bygda*. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim.

<http://bylivsenteret.no/72-tiltak-for-utvikling-av-sjoholt>

Haugstad, Andreas Fadum. 2018. «75 tiltak for utvikling av Sjøholt». Bylivsenteret. Nedl.08/4-19

http://nyealesund.no/images/Dokument/Intensjonsavtale_pr_16_april_2018_trykk.pdf

Intensjonsavtale. 2017. «Intensjonsavtale – nye Ålesund kommune». Nedl.25/1-19

Jensen, Bjarne. 2016. «Sammenslåtte kommuner – positivt for regional utvikling?».

Jansen, Alf-Inge og Jensen, Bjarne. «*Folkestyre eller elitestyre?*». Res Publica. Oslo.

Klausen, Jan Erling. Askim, Jostein. Vabo, Signy Irene. 2016. «*Kommunereform i perspektiv*». Bergen. Fagbokforlaget.

<https://forskning.no/demografi-hus-og-hjem-samfunnsgeografi/2008/02/flytting-et-identitetsprosjekt>

Kolbjørnsen, Mia. 2002. «Flytting – et identitetsprosjekt». Forsking.no. Universitetet i Bergen. Nedl. 13/2-19

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/rega/rapporter_2014/regionale_utviklingstrekk_rut2014/rut_2014_h.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2014. «Regionale utviklingstrekk 2014». Nedl. 22/02-19

<https://www.ssb.no/offentlig-sektor/artikler-og-publikasjoner/sentralisering-aarsaker-virkninger-og-politikk>

Langørgen, Audun. 2007. «Sentralisering – årsaker, virkninger og politikk». Statistisk sentralbyrå. Nedl. 25/2-19

<http://www.nordlandsforskning.no/publikasjoner/tilflytting-til-smastader-og-distrikt-kva-tiltak-verkar-article755-152.html>

Lønning, Dag Jørund og Teigen, Håvard. 2009a. «Tiflytting til småstader og distrikt. Kva tiltak verkar?». Nordlandsforskning. Nedl. 15/3-19

<https://48vlp12642pa30ejq72t9ozh-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2013/04/omdomme-ein-kunnskapsstudie-1999-2009-nordlandsforsk.pdf>

Lønning, Dag Jørund og Teigen, Håvard. 2009b. «Omdømmebygging. Ein kunnskapsstudie av utviklingsrelevante bidrag i perioden 1999-2009. Nordlandsforskning. Nedl. 22/3-19

<https://mrfylke.no/Tenestoomraade/Plan-og-analyse/Nyheiter/Utviklingstrekk-i-Moere-og-Romsdal>

Myklebust, Sigrunn. 2015. «Utviklingstrekk i Møre og Romsdal». Møre og Romsdal Fylkeskommune. Nedl. 01/2-19

<https://www.nrk.no/mr/vanylven-vil-betale-ned-studielanet-ditt-hvis-du-flytter-dit-1.13570321>

Myklebostad, Marie. 2017. «Flytter du hit vil kommunen betale ned studielånet ditt». NRK Møre og Romsdal. Nedl. 25/2-19

<https://mrfylke.no/Tenestoomraade/Regional-og-naeringsutvikling/Samfunnsutvikling/Byen-som-regional-motor>

Møre og Romsdal fylkeskommune. 2013. «Bysatsinga i Møre og Romsdal: Byen som regional motor». Fylkesplanen for Møre og Romsdal 2013-2016. Nedl. 25/2-19

<http://www.regjeringen.no/pages/16634493/PDFS/NOU201120110014000DDDPDFS.pdf>

NOU 2011:14. Betre integrering. Mål, strategier, tiltak. Oslo: Departementenes servicesenter. Nedl.01/2-19

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/komm/kommunereform.no/endringer_kommuneinndeling_fylkesvis_1958-1967.pdf

NOU 1992: 15 Kommune- og fylkesinndelingen i et Norge i forandring (Christiansen-utvalget). Kommunaldepartementet, Oslo. Nedl. 01/02-19

http://nivianalyse.no/images/rapporter/2018/NIVI_rapport_2018_1_L%C3%A6ringspunkt_er_fra_kommunereformen.pdf

NIVI. 2018. «Læringspunkter fra kommunereformen». Utarbeidet på oppdrag av kommunene på Søre Sunnmøre. Rapport 2018:1. Nedl. 12/3-19

Odden, Gunnhild. 2018. «*Internasjonal migrasjon, en samfunnsvitenskapelig føring*». Fagbokforlaget. Bergen.

Olufsen, Lars. 2014. «Den nye bygda, Bygda 2.0». I tidsskrift PLAN nr.6/2014 for samfunnsplanlegging, bolig og byplan og regional utvikling.

http://www.hioa.no/asset/6561/1/6561_1.pdf

Orderud, Geir. 2002. «Unge voksne i distrikts-Norge – Flytteplaner og flyttemotiver». Nedl. 26/2-19

<http://bylivsenteret.no/sjoholt-fra-tettsted-til-fjordlandsby-i-nye-alesund-kommune>

Perann, Sylvia Stokke. 2019. «Fjordlandsby i nye Ålesund kommune». Bylivsenteret. Nedl. 04/3-19

<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/kommunereform/id2548377/>

Regjeringen. 2017. «Kommunereform». Kommune- og regionreform. Nedl.25/1-19

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-13-20122013/id715615/sec3>

Regjeringen. 2012-2013. «Ta heile Noreg i bruk, Attraktive lokalsamfunn». (St.meld. nr. 13 2012-2013) lokalisert på regjeringa si nettside. Nedl. 13/2-19

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-21-2005-2006-/id200605/sec1>

Regjeringen. 2005-2006 «Hjarte for heile landet - Om distrikts- og regionalpolitikken». (St.meld.nr.21 2005-2006) nedl. 25/2-19

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20162017/id2539348/sec4#KAP6>

Regjeringen. 2016-2017. «Berekraftige byar og sterke distrikt». (St.meld.nr.18 2016-2017). Nedl. 04/3-19

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2391466/Skaar,%20Marianne.pdf?sequence=1>

Skaar, Marianne. 2015. «Tilflytting frå by til bygd». Masteroppgave. Nedl. 12/3-19

<https://www.ssb.no/kommunefakta/orskog>

Statistisk sentralbyrå. 2018. «Kommunefakta om Ørskog, befolkning». Kommuneregnskap. Nedl.25/1-19

<https://www.stortinget.no/nm/Saker-og-publikasjoner/publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2008-2009/inns-200809-304/?lv1=0>

Stortinget. 2009. «Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lokal vekstkraft og framtidstru. Om distrikts- og regionalpolitikken». Nedl. 02/4-19

[http://www.hioa.no/content/download/109181/2606303/file/NIBR-rapport%202012:22%](http://www.hioa.no/content/download/109181/2606303/file/NIBR-rapport%202012:22%20Sørli%20et%20al.pdf)

Sørli, Kjetil. Aure, Marit. Langset, Bjørg. 2012. «Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? Bo- og flyttemotiver de første årene på 2000-tallet». Norsk institutt for by- og regionforskning. Nedl. 13/2-19

Sørli, Kjetil. 2006. Bosettingspreferanser, flyttemotiver og flytteprosesser. Status og perspektiver omkring den regionale befolkningsutviklingen i Norge. Notat til Kommunal- og regionaldepartementet, 16.2.2006

Tettstedsanalyse. 2018. «Sjøholt Fysisk stedsanalyse».

Thorvaldsen, Gunnar. 1996. Teorier fra historisk migrasjonsforskning: sosialpsykologi eller økonomi. Tidsskrift for samfunnsforskning, 4, 459-484.

https://www.idunn.no/plan/2003/06/moturbanisering_som_postmoderne_fenomen

Valvåg, Herbjørg. 2003. «Moturbanisering som postmoderne fenomen». I tidsskriftet Plan nr.06/2003. Nedl. 28/3-19

<https://mrfylke.no/Nyheiter/1-13-mill-kroner-til-utvikling-av-Sjoeholt-sentrum>

Vestly, Kristin. 2018a. «1.13 mill kroner til utvikling av Sjøholt sentrum». Møre og Romsdal Fylkeskommune. Nedl. 28/2-19

[https://mrfylke.no/Organisasjon/Kommunikasjon/Presse/Kronikkar/Bry-deg-om-byen-din/\(language\)/nno-NO](https://mrfylke.no/Organisasjon/Kommunikasjon/Presse/Kronikkar/Bry-deg-om-byen-din/(language)/nno-NO)

Vestly, Kristin. 2018b. «Bry deg om byen din». Møre og Romsdal Fylkeskommune. Nedl.08/3-19

http://m.nordlandsforskning.no/getfile.php/132958-1412688487/Dokumenter/Arbeidsnotater/2005/Arbnotat_1003_2005.pdf

Wiborg, Agnete. 2005. «Fleire unge til distriktene? Muligheter og utfordringer for økt til(bake)flytting av unge voksne». Nordlands forskning. Bodø. Nedl. 05/2-19

<https://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/20082/Migrasjon-hvem-hva-hvorfor>

Windheim, Ivar. 2006. «Migrasjon – hvem, hva, hvorfor?». Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Nedl. 18/2-19

<https://www.alesund.kommune.no/aktuelt/nyhetsarkiv/8448-samarbeidsprosjektet-region-alesund>

Ålesund kommune. 2017. «Samarbeidsprosjektet Region Ålesund». Nedl. 18/2-2019